

FIZALOGIYA — TIRIK ORGANIZMDAGI HAYOTIY JARAYONLARNI O'RGANUVCHI FAN

Bozoraliyev Shoxruh Baxtiyor o'g'li

*Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti Normal va Patalogik
fizalogiya kafedrasi assistenti*

Toshpo'latova Feruza Najmiddin qizi

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti talabasi

Supxonqulova Sabina Jamshedovna

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqola tibbiyot amaliyotida fiziologiyaning asosiy roli masalasiga bag'ishlangan. Fiziologiyaning xususiyatlari, uning rivojlanish yo'nalishlari ko'rsatilgan. Rus an'alariga e'tibor qaratgan holda fiziologiya fanining qisqacha rivojlanishi tarixi berilgan. Fiziologiyaning tibbiyotdagi asosiy roli haqida buyuk fiziologlarning fikrlari keltirilgan. Shifokor va bemor o'rtasidagi munosabatlarning fiziologik mexanizmlari tavsiflanadi. Quyidagilarning barchasi fiziologiya klinik tibbiyot uchun nafaqat nazariy bilimlarni, balki umuman tibbiy amaliyot uchun falsafiy asosni ham beradi, degan xulosaga kelishimizga imkon beradi.

Kalit so'zlar. Fiziologiya, refleks nazariyasi, funksional tizimlar nazariyasi, xatti-harakatlarning tizimli kvantlanishi.

Kirish: Fiziologiya - shifokorning tibbiy faoliyati uchun katta ahamiyatga ega bo'lgan biotibbiyot fanidir. XIX-XX asrlarning buyuk fiziologlari J. Proxazka, C. Bernard, I.M. Sechenov, I.P. Pavlov, P.K. Anoxin, K.V. Sudakov fiziologiyani klinik bilimlarni rivojlantiruvchi fundamental fanlardan biri deb hisoblagan. Biroq, so'nggi o'n yillikda tibbiyot yangi molekulyar, immun va genetik kashfiyotlar bilan boyidi. Shu munosabat bilan zamonaviy tibbiy bilimlar majmuasida fiziologiyaning ahamiyati haqida savol tug'iladi. Shifokorning klinik tafakkurini shakllantirishda fiziologiyaning roli qanday? Fiziologiya faqat organizmning funksional jarayonlari haqida ma'lumot beradimi yoki u shifokorning tadqiqotchi sifatidagi fikrlash qobiliyatini shakllantiradimi?

Asosiy qism: Fiziologiya - organizmning hayotiy jarayonlari haqidagi fan. Fiziologiya organizmdagi funksional jarayonlarni, bu jarayonlarning tartibga solinishi va o'zini o'zi boshqarishini, organizmning tashqi muhit bilan o'zaro ta'sirini va shaxslar o'rtasida axborot almashinuvini o'rganadi. Funksional tizimlar nazariyasi pozitsiyasidan, fiziologiya predmeti tananing turli funktsiyalarining o'zaro ta'sirini o'rganib, butun organizmning hayotiy faoliyatini ta'minlashga qaratilgan tizimli qonuniyatlar to'g'risidagi bilimlarni o'zida mujassamlashtiradi.

O'simliklar, hayvonlar va odamlarning fiziologiyasi farqlanadi. Inson fiziologiya siga sog'lom organizmdagi to'qimalar, organlar va tizimlarning funktsiyalarini o'rganuvchi normal fiziologiya, organizmdagi patologik jarayonlarni o'rganuvchi patologik fiziologiya va turli kasalliklarda organizmdagi funksional jarayonlarning o'zgarishini

o'rganuvchi klinik fiziologiya kiradi. Normal fiziologiya molekulyar hujayra, organ, refleks va tizimli fiziologiyaga bo'linadi. Ulardan birinchisi fiziologi yaning eng zamonaviy qismi bo'lib, bu bo'limda organizmdagi hujayra va mole kulyar jarayonlarga, hujayra membranalaridagi jarayonlarning tashkil etilishiga, organellalar va sitoplazmatik matritsaning roliga, yadrodag va hujayralar sitoplazmasidagi molekulyar va biokimyoviy jarayonlar ta'kidlab o'tilgan. Organ fiziologiyasi fiziologiyaning eng an'anaviy qismi bo'lib, u tananing alohida a'zolari va to'qimalarining funktsiyalarini o'rganadi.

Refleks fiziologiyasi tana funktsiyalarining neyrohumoral bosqaruvini o'rganadi. Tizimli fiziologiya funksional tizimlar yordamida tana funktsiyalarini o'z-o'zini tartibga solish mexanizmlarini o'rganishga, hayotiy jarayonlar uchun zarur bo'lgan gomeostazni saqlash mexanizmlarini o'rganishga, maqsadli xatti-harakatlarni tashkil etishning tizimli mexanizmlarini o'rganishga hamda insonning aqliy funktsiyalari o'rganishga qaratilgan.

Fiziologlar fiziologiyaning turli sohalari orasida keskin chegara qo'yishmaydi va har bir yirik olimning fiziologiyasi ilmiy bilimlarning konglomerati sanaladi. Hujayra va molekulyar fiziologiya darsliklarida refleks fiziologiya elementlari va tizimli fiziologiyaning asosiy tushunchalaridan biri bo'lgan gomeostaz haqidagi g'oyalar mavjud. Organizmning funksional tizimlari nazariyasi bo'yicha darsliklarda reflekslarning tavsifi va fiziologik funktsiyalarni tartibga solishning asosiy hujayrali va molekulyar mexanizmlari tushuntirishlari mavjuddir.

Fiziologiyani boshqa tibbiyot fanlaridan ajratib turadigan aniq chegaralari yo'q. U tanadagi patologik jarayonlarni va kasalliklarning paydo bo'lish mexanizmlarini o'rganish va tananing funktsional jarayonlarining fizik-kimyoviy mexanizmlari va insonning aqliy funktsiyalarini chuqur tahlil qilish bilan o'z bilim doirasini kengaytiradi. Shu sababli fiziologiya fanini o'rganish mobaynida bo'lajak shifokorlarni tayyorlash uchun zarur bo'lgan ma'lum bir shartli chegarani, bilim chegarasini aniqlash zarur bo'ladi.

Fiziologik bilimlarning murakkabligi fiziologiya bo'yicha darsliklarda organizmning individual funktsional jarayonlarini noto'g'ri talqin qilishga olib keladi. Bu fiziologiya bo'yicha professor-o'qituvchilarni tayyorlash darajasining turlichaligi va ularning ilmiy qiziqishlarining har xilligi bilan bog'liq. Ba'zi o'qituvchilar fiziologiyaning ba'zi bo'limlarini chuqurroq bilishadi, boshqalari esa – boshqa bo'limlarini chuqurroq tushunishadi. Shuning uchun fiziologiya bo'yicha mukammal darslik mavjud emas. Talabalar normal fiziologiya kafedrasidan tavsiya etilgan ma'ruza materiallari va o'quv qo'llanmalaridan bilim o'zagi sifatida foydalanishlari kerak. Talabalarni kafedra tomonidan tavsiya etilmagan darsliklar bilan tayyorlash yoki internetdan ma'lumot olish odatda imtihon natijalarining yomon bo'lishiga olib keladi. Fiziologiya eksperimental fandir. Uning barcha nazariy qoidalari, qonunlari va xususiyatlari hayvonlarda o'tkazilgan ko'plab tajribalar va sog'lom va kasal odamning funktsiyalarini o'rganish asosida tuzilgan.

Ko'p miqdorda to'plangan faktik materiallarga qaramay, fiziologiya dinamik rivojlanayotgan fan bo'lib, organizmning molekulyar va tizimli jarayonlari haqidagi yangi bilimlar bilan to'ldiriladi. Fiziologiya - bu turli fanlardan ma'lumotlarni o'z ichiga olgan murakkab bilimlar majmuasidir. Unda biologiya, fizika, kimyo, matematika, kibernetika, anatomiya, gistologiya, biofizika, immunologiya, genetika bilimlaridan foydalaniladi.

Moddiy va ideal jarayonlarni tashkil etishning falsafiy qonuniyatlari hissiy fiziologiyada, oliy nerv faoliyatida va tirik mavjudotlarni tashkil etishning umumiy tamoyillari bo'limida ko'rib chiqiladi.

Xulosa. Shunday qilib, fiziologiyaning ba'zi bo'limlari o'xshash qonuniyatlar bilan bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Biroq, fiziologiyaning aksariyat bo'limlari boshqa bo'limlardan farq qiladigan tana funktsiyalarini tashkil qilishni tavsiflaydi. Tananing ayrim funktsiyalarini tahlil qilishda kimyo bilimlari, boshqa bo'limlarni tavsiflashda fizika bilimlari va boshqalar biofizika va molekulyar biologiya bilimlaridan foydalaniladi.

Fiziologiyadan imtihonga sifatli tayyorlanish uchun talaba nafaqat organizmning funksional jarayonlarini, balki asosiy fanlarni ham bilishi kerak. Tibbiyot kolleji va tibbiyot universitetida fiziologiyani o'rganish chuqurligi sezilarli darajada farq qiladi. O'rta tibbiy ta'lim fiziologiyaning alohida masalalari bo'yicha bilimlarni o'z ichiga oladi. Oliy tibbiy ma'lumot shifokorning fiziologik tafakkurini shakllantiradi. Shifokor gomeostazning ko'plab parametrlarini, funksional jarayonlarning individual mexanizmlarini unutishi mumkin. Ammo u organizmdagi funktsiyalarning neyrogormonal o'zaro ta'sirini tahlil qila olishi, kasallikning rivojlanishi va bemorning tiklanish davrida ushbu funktsiyalarning o'zgarishlar dinamikasini oldindan ko'ra bilishi kerak.

ADABIYOTLAR

1. Раджабова А. Ф. СТАНОВЛЕНИЕ ФИЗИОЛОГИИ КАК ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ ОСНОВЫ // TIBBIYOT AKADEMIYASI // 2023-MAY // P. 20-25.
2. Radjabova A.F. PHYSIOLOGY-THE SCIENCE OF LIFE PROCESSES // International scientific journal "Modern Science and Research" – 2023. – Volume 2 / ISSUE 5 / UIF:8.2 / MODERNSCIENCE.UZ – P. 275-278
3. Раджабова А. Ф. ФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ГОЛОДА И НАСЫЩЕНИЯ //Scientific progress. – 2023. — Volume 4 / ISSUE 5 / ISSN: 2181-1601 – P. 75-80.
4. Radjabova A.F. BASIC TYPES OF DIGESTION, BASIC FUNCTIONS OF THE DIGESTIVE SYSTEM // International bulletin of medical sciences and clinical research // - 2023 -Volume 3 / ISSUE 5 , Май. ISSN: 2750 3399 / P. 67-71.
5. Kamalova Lobar Yagmurovna PHYSIOLOGICAL BASIS OF RATIONAL NUTRITION AND DAILY INTAKE OF NUTRIENTS . TIBBIYOT AKADEMIYASI ILMIY-USLUBIY JURNALI 12-19 . 2023 йKamalova L. METABOLISM AND ENERGY //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 5. – C. 267-274
6. Kamalova L. MAIN TYPES OF DIGESTION AND THEIR DISTRIBUTION AMONG GROUPS OF LIVING ORGANISMS //International Bulletin of Medical Sciences and Clinical Research. – 2023. – T. 3. – №. 5. – C. 61-66.
7. Yagmurovna K. L. Digestion in the Mouth and Stomach in the Early Postnatal Period //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2023. – T. 20. – C. 68-72.

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

8. Yagmurovna K. L. Disorders of Calcium-Phosphorus Metabolism in Children with Chronic Pyelonephritis //Texas Journal of Medical Science. – 2022. – Т. 14. – С. 80-83.
9. Шадиева Ш.Ш. Влияние физиологического старения организма на микрофлору желудочно-кишечного тракта // “Science and Education” Scientific journal. November 2022. Volume 3 Issue 11
10. Shukrullayeva G. J.. Analysis of Investigations in Trauma Patients with Cheek Eye and Maxillary Wall Fractures // Research Journal of Trauma and Disability Studies // 2022, P. – 20-24.
11. K.D. Khislatovna. Condition of Discirculatory Encephalopathy in Hypothyroidism // EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN 2(5)// 2022, P.- 255-257.
12. Хайруллаева Дильнора Хислатовна. ДИАГНОСТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПОЛИМОРФИЗМА ГЕНА В ТЕЧЕНИИ ВИРУСНОГО ГЕПАТИТА C// INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY, 3(4), <https://doi.org/10.5281/zenodo.7882474> // 2023, P - 969–972.
13. K.D. Khislatovna. DIAGNOSTIC SIGNIFICANCE OF GENE POLYMORPHISM IN THE COURSE OF VIRAL HEPATITIS B AND C//BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR// 2022, P. – 113-115.
14. K.D. Khislatovna. Indicator Of Discirculatory Encephalopathy In Hypothyroidism // International Journal of Human Computing Studies, 2(6)// 2020, P.- 34 37.
15. Giyazova M. M. Modern Treatment of Diseases of the Oral Mucosa and Periodontal Under the Influence of Covid 19 //International Journal on Integrated Education. – 2021. – Т. 4. – №. 10. – С. 96-97.
16. Giyazova M. M. Specificity of the Course and Improvement of Treatment of Diseases of the Oral Mucosa and Periodontal Cavity under the Influence of Covid 19 //"ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM. – 2021. – С. 116-117.
17. Mukhamadovna G. M. Features of Morphological Changes in the Mouth Mucosa in Coronavirus Infection //Scholastic: Journal of Natural and Medical Education. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 450-455.
18. Mukhamadovna G. M. The Importance of Using Lysozyme in the Treatment of Changes in the Oral Mucosa of a Patient with Coronavirus //AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 1. – №. 7. – С. 214-21

